

تحلیل جریان علمی حوزه‌های موضوعی مقاله‌های فصلنامه نوآوری‌های آموزشی در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۲ (شماره‌های: ۵۵-۵)

■ اکرم عینی* ■ آذردخت کوهستانی‌نژاد طاری** ■ مارال یغمائیان***

چکیده:

هدف این پژوهش تحلیل محتوای موضوعی مقاله‌های نشریه‌ای که در دست دارید، یعنی فصلنامه نوآوری آموزشی، طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۴ است. در این پژوهش ۵۰ شماره از این فصلنامه با روش تحلیل محتوای موضوعی که یکی از روش‌های انجام پژوهش‌های علم‌سنجی است مورد بررسی قرار گرفت و از ۱۴ مقوله اختصاص یافته مدخل نوآوری آموزشی در «اصطلاح‌نامه اریک» در طبقه‌بندی موضوع اصلی مقاله‌ها استفاده شد. جامعه پژوهش مقاله‌های تألیفی این نشریه از شماره ۵ تا ۵۵ و شامل ۳۶۵ مقاله است. بررسی گرایش‌های موضوعی نویسندگان مقاله‌ها مشخص کرد که در چهارده محور موضوع‌های پژوهشی اعلام‌شده فصلنامه، موضوع دوم (مبانی نظری و اصول علمی و یافته‌های دانش روان‌شناسی تربیتی...) با ۳۲/۲۲ درصد بیشترین و پس از آن، موضوع‌های پنجم (نظریه‌ها و رویکردهای نو در طراحی برنامه‌های درسی) و هشتم (مدیریت و برنامه‌ریزی کلاس درس و مدرسه) قرار دارند و به موضوع نهم (آینده‌پژوهی در آموزش و پرورش) اصلاً پرداخته نشده است. تعداد هفت ویژه‌نامه موضوعی در این بازه زمانی منتشر شده است. موضوع بهبود آموزش با ۳۵/۳۴ درصد و موضوع آموزش و پرورش با ۳۰ درصد بیشترین حوزه موضوعی فصلنامه است. تعداد ۷۷۸ نویسنده در تدوین مقاله‌ها مشارکت داشته‌اند و ۳۰/۴۶ درصد نویسندگان رشته‌های تحصیلی خود را اعلام کرده‌اند و این مقدار تعامل بین رشته‌ای را نشان می‌دهد.

تحلیل محتوا، نوآوری‌های آموزشی، آموزش و پرورش

کلید واژه‌ها:

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۷/۷ □ تاریخ شروع بررسی: ۹۵/۷/۱۱ □ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۹/۲۸

* دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (نویسنده مسئول). eni.akram@gmail.com
** کارشناسی ارشد مدیریت اطلاعات، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. akohestani92@gmail.com
*** کارشناسی ارشد سنجش و اندازه‌گیری، دانشگاه علامه طباطبایی. a.yaghmaeian@gmail.com

مقدمه

هر نظام علمی به‌طور کلی با زیرسیستم‌های خود (اقتصاد، سیاست، آموزش و ...)، یا با توجه به وضعیت یا موقعیت موضوعی^۱ و بالاتر از همه موقعیت علمی^۲ (معرفت‌شناختی) ارائه می‌شود. نظام ارتباطات علمی در واقع همان سیستم عصبی علم است؛ سیستمی که محرک (علم) را دریافت می‌کند و آن را به بخش‌های مختلف انتقال می‌دهد (کول و کول^۳، ۱۹۷۳). شاگنسی^۴ (۱۹۸۹) ارتباطات علمی^۵ را «پدیده‌ای اجتماعی که به‌وسیله آن فعالیت فکری و خلاق از یک محقق به دیگری منتقل می‌شود» تعریف می‌کند و آن را به دو گروه ارتباطات، یکی علمی رسمی (شامل مجله‌ها با مقاله‌های داوری شده) و دیگری ارتباطات علمی غیررسمی (شامل انواع ارتباطات پژوهشی)، تقسیم می‌نماید. یکی از جنبه‌های عملکرد مثبت ارتباطات علمی، وجود هماهنگی در موضوع‌های موردعلاقه^۶ یا ارزش افزوده اطلاعات^۷ مرتبط با سیستم یا مبتنی با موضوع^۸ است. در حقیقت نوآوری، انگیزش و هم‌افزایی^۹، حاصل توان بالقوه جریان اطلاعات علمی است (فرولیش^{۱۰}، ۱۹۹۶).

پیدایش مجله علمی^{۱۱} به‌عنوان روشی کارآمد برای ارتباطات رسمی علمی به قرن ۱۷ برمی‌گردد و از آن زمان تاکنون دانشمندان، مجلات علمی را کاملاً ارزشمند می‌دانند (می‌دوز^{۱۲}، ۱۹۹۸). از آخرین شماره‌های مجلات مختلف علمی گزارش جدیدترین تحقیقات علمی دریافت می‌شود (جوردن، واین، آمید و کلرک^{۱۳}، ۲۰۱۳). مجله علمی نشریه دوره‌ای^{۱۴} است که باهدف پیشرفت علم منتشر می‌گردد. اکثر مجلات علمی تخصصی هستند و برای اطمینان از رعایت استانداردهای کیفیت^{۱۵} و اعتبار علمی^{۱۶} توسط متخصصان موضوعی مورد داوری^{۱۷} قرار می‌گیرند. همچنین مرتبط با یک رشته دانشگاهی خاص منتشر می‌شوند (بلیک و بلای^{۱۸}، ۱۹۹۳). هنری اولدنبرگ^{۱۹} می‌نویسد: «هدف مجله علمی این است که حلقه وصلی برای محققان باشد تا دانش خود را به دیگران انتقال دهند و تا آنجا که می‌توانند برای انجام طرح بزرگ پیشرفت طبیعی دانش، تکمیل علم فلسفه و علوم با یکدیگر مشارکت کنند (انجمن سلطنتی^{۲۰}، ۲۰۱۱).

حوزه موضوعی جریان دانش^{۲۱} در مجلات علمی قابل‌سنجش است و این روند با تحلیل محتوا و بررسی استنادهای موضوعی تکمیل می‌گردد (تسی^{۲۲}، ۲۰۱۵). تحلیل مقاله‌های منتشرشده یک رشته یا زیرشاخه‌های آن ارزشمند است زیرا نشان‌دهنده گرایش‌های موضوعی رشته است و بلوغ علمی یک حوزه موضوعی^{۲۳} را ارزیابی می‌کنند (مک کلور و بیشاپ^{۲۴}، ۱۹۸۹). رویکرد کمی رایج، برای چنین ارزیابی روش تحلیل محتوا، به‌عنوان یک رویکرد روش‌شناختی، است که می‌تواند شواهدی با آثار پژوهش علمی مشابه در آن حوزه موضوعی ارائه کند (جولیان، پیکوسکای و رید^{۲۵}، ۲۰۱۱). پژوهش حاضر با رویکرد علم‌سنجی و با روش تحلیل محتوا، جریان علمی موضوعی فصلنامه نوآوری‌های آموزشی را طی سال‌های ۱۳۸۲ لغایت ۱۳۹۴ مورد بررسی و تحلیل قرار داده است تا میزان تطابق موضوع مقاله‌ها با موضوع‌های اعلام‌شده نشریه را طی ۱۳ سال دوره انتشار بررسی کند.

بیان مسئله

ادبیات پژوهشی و پیشینه‌های تحقیقات^{۲۶} منتشرشده در یک حوزه علمی مانند مقاله‌ها مجلات، مقاله‌های کنفرانس‌ها و غیره، بازتاب تاریخچه، هنجارهای پژوهشی رشته و ساختارهای اجتماعی ارتباطات میان دانشمندان آن حوزه است. مجلات علمی، ستون فقرات فعالیت‌های پژوهشی را تشکیل می‌دهند و سکو و جایگاهی برای ارتباط با ایده‌ها، تبادل تجربه و انتقال اطلاعات هستند (جولیان و همکاران، ۲۰۱۱). پرادهان و چاندراکار^{۲۷} (۲۰۱۱) تأکید می‌کنند که از گذشته‌های دور، مجلاتی که حاوی محتوای فکری^{۲۸}، ایده‌ها، دیدگاه‌ها، آثار پژوهشی و یافته‌های اصیل محققان، پژوهشگران و دانشگاهیان هستند، نقش مهمی در ارتباطات علمی^{۲۹} حوزه‌های مختلف ایفا می‌کنند (هارانده و لادن^{۳۰}، ۲۰۱۳). ادبیات پژوهشی علوم تربیتی از ماهیت میان‌رشته‌ای برخوردار است و از فلسفه، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، آمار، اقتصاد و مدیریت مفاهیم بسیاری را اقتباس نموده است. این ویژگی علاوه بر اینکه موجب جامعیت این رشته یا علم شده دارای پراکندگی موضوعی آن نیز گردیده است (دهینوت^{۳۱}، ۱۹۸۶).

فصلنامه نوآوری‌های آموزشی یکی از منابع استنادی پژوهشی است که در حوزه آموزش منتشر می‌شود. شماره اول این فصلنامه به صاحب‌امتیازی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در پاییز ۱۳۸۱ منتشر شد و بر اساس رأی کمیسیون بررسی اعتبار نشریات علمی، در زمستان سال ۱۳۸۲ درجه علمی- پژوهشی را کسب کرد و تا شماره ۵۵ (زمان تدوین مقاله) به‌طور مرتب انتشار یافته است. هدف از انتشار این فصلنامه، انتشار یافته‌های پژوهشی و نوآورانه در مباحث علمی- پژوهشی آموزش و پرورش، ایجاد فضای تبادل نظر میان اندیشمندان، متخصصان و پژوهشگران در جهت ارتقای کیفی برنامه‌های علمی و دستاوردهای پژوهشی در مسائل اساسی و کیفی آموزش و پرورش است. چارچوب موضوع‌های اعلام‌شده جهت انتشار مقاله‌ها از شماره اول تا شماره ۴۶، شامل هجده موضوع بوده ولی از شماره ۴۶ به بعد، تا زمان نگارش مقاله، به چهارده موضوع تقلیل یافته است. این موضوع‌های اعلام‌شده از سوی گروه دبیران نشریه تنظیم می‌شوند. با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی در خصوص تحلیل محتوای موضوعی مقاله‌های فصلنامه صورت نگرفته است، در این مقاله به بررسی مقاله‌های فصلنامه نوآوری‌های آموزشی باهدف تحلیل موضوعی مقاله‌ها، تعیین موضوع‌های پربسامد چاپ‌شده و موضوع‌هایی که کمتر مورد توجه قرار گرفته است، پرداخته می‌شود. یافته‌ها می‌تواند با ارائه تصویری روشن و شفاف نسبت به گرایش‌های موضوعی منتشره در فصلنامه، ضمن تعیین سهم موضوعی مقاله‌ها و میزان توجه پژوهشگران به موضوع‌های خاص و عدم توجه یا کم‌توجهی به موضوع‌های دیگر، برای مخاطبان مجله و گروه دبیران راهکارهایی را پیشنهاد دهد. هدف پژوهش تحلیل محتوای موضوعی مقاله‌های فصلنامه نوآوری آموزشی طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۲ و بررسی میزان تطابق موضوع مقاله‌ها با موضوع‌های اعلام‌شده نشریه را طی ۱۳ سال دوره انتشار است. مقاله به‌طور مشخص به سه پرسش پاسخ می‌دهد.

۱. گرایش‌های موضوعی مقاله‌های منتشرشده در فصلنامه چگونه است؟
۲. میزان توجه به موضوع‌های اعلام‌شده فصلنامه چگونه است؟
۳. رشته تحصیلی نویسندگان مقاله‌ها در چه زمینه‌ای است؟

پیشینه

برخی پژوهش‌های تحلیل محتوا الگوهای مشابه و برخی ساختار و روش متفاوت دارند اما همه در دامنه موضوعی و تحلیل زمینه‌ها و بافت موضوعی کاملاً متفاوت هستند. در اینجا پیشینه پژوهش‌های مرتبط با حوزه علوم تربیتی ارائه می‌شود:

۱. مریدی (۱۳۹۱). هدف پژوهشگر از این پژوهش تحلیل محتوای ده‌ساله هفت فصلنامه حوزه علوم تربیتی (۴ فصلنامه وابسته و ۳ فصلنامه غیروابسته به وزارت آموزش و پرورش) از جهت بررسی میزان هماهنگی با نیازهای آموزش و پرورش و شناسایی علل فاصله احتمالی این دو و یافتن شکاف‌های موجود میان مقاله‌ها و بررسی دلایل احتمالی آن و مقایسه با اولویت‌های پژوهشی پژوهشگاه مطالعات وزارت آموزش و پرورش بوده است. وی با استفاده از روش مصاحبه، جامعه آماری اساتید و صاحب‌نظران حوزه علوم تربیتی را بررسی کرده و نشان داده است که در فصلنامه‌های وابسته و غیر وابسته به وزارت آموزش و پرورش کمتر از ۱ درصد انطباق وجود دارد. او دلایلی همچون مشکلات و محدودیت‌های مالی، طاقت‌فرسا بودن پژوهش مالی و مطرح نشدن بسیاری از اولویت‌های پژوهشی، تحت تأثیر قرار گرفتن مقاله‌ها از جامعه جهانی علوم تربیتی و فاصله آن با سیستم آموزش و پرورش کشور، و بالأخره عدم وجود شرط انتشار مقاله برای پژوهشگران در هنگام عقد قرارداد را به‌عنوان دلایل عدم انطباق بیان کرده است.
۲. محمدجانی اسرمی (۱۳۹۲). این پژوهشگر به بررسی میزان توجه به قلمروهای موضوعی مختلف و شناسایی موضوع‌های مغفول حوزه برنامه درسی ایران در کلیه مجلات دارای اعتبار علمی - پژوهشی با هدف شناسایی خلأهای پژوهشی موجود، با روش تحلیل محتوا، پرداخته است. نتایج پژوهش او نشان داده که از بین ۶۷۹ مقاله از ۹۰ شماره مجله علمی - پژوهشی، حوزه‌های مربوط به ابعاد معرفتی برنامه درسی و ابعاد زمینه‌ای برنامه درسی کمتر از حد انتظار است.
۳. بوزکایا، آیدین و الیوریا^{۳۲} (۲۰۱۲) با هدف بررسی گرایش موضوعی در حوزه فناوری آموزشی در مجله برخط ترکیه‌ای فناوری آموزشی^{۳۳} (۲۰۰۸-۲۰۱۱)، به تحلیل محتوای مقاله‌ها آن پرداختند. نتایج کارشان نشان داد که در بین ۲۷۳ مقاله، حوزه موضوعی علوم اجتماعی با ۱۲۸ مقاله، زبان با ۲۳ مقاله، ریاضیات با ۲۲ مقاله، و علوم و مهندسی با ۶۳ مقاله منتشر شده است.
۴. هارمانو^{۳۴} (۲۰۱۵) تحلیل محتوای مجلات آموزشی منتخب اسلواکی را با تمرکز بر موضوع بهداشت روانی معلم انجام داد و نتیجه گرفت و نتایج نشان داد که در سه مجله منتخب اسلواک به موضوع‌های آموزشی بیشترین توجه شده است اما تعداد مقاله‌ها درباره این موضوع بسیار اندک است. راک و همکاران^{۳۵} (۲۰۱۶) تحلیل محتوای موضوعی تربیت‌معلم را در دو مجله تربیت‌معلم و آموزش استثنایی طی سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۴ بررسی کردند. در پژوهش آن‌ها گرایش موضوعی مرتبط ۱۰۶۲ مقاله، شامل ارزشیابی تحصیلی، آموزش ضمن خدمت، تجربیات جهانی، ملی و محلی مشخص و برای پژوهش‌های رشد حرفه‌ای معلم موضوع‌هایی پیشنهاد شد.

مروری بر پیشینه پژوهش‌های صورت گرفته در کشور، نشان می‌دهد علیرغم حجم بالایی از مقاله‌ها چاپ شده در نشریات علمی-پژوهشی مرتبط با حوزه تعلیم و تربیت، مقاله‌ها با نیازهای آموزش و پرورش منطبق نبوده (مریدی، ۱۳۹۱)، و به حوزه برنامه درسی توجه کمی شده است (محمدجانی اسرمی، ۱۳۹۲). بررسی پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور، بیانگر این است که به دلیل توجه به اهمیت موضوع آموزش و پرورش در زندگی حال و آینده افراد جامعه، به فناوری آموزشی (بوزکایا، آیدین و الیوریا، ۲۰۱۲) و موضوع‌های آموزشی، از جمله بهداشت روانی معلمان (هارمانو، ۲۰۱۵) و همچنین ارزشیابی تحصیلی، آموزش ضمن خدمت، تجربیات جهانی، ملی و محلی (راک و همکاران، ۲۰۱۶) در مقاله‌ها چاپ شده توجه زیادی شده است.

روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه به روش تحلیل محتوا و با رویکرد علم‌سنجی انجام شده است. تحلیل محتوا تکنیکی پژوهشی است که مستلزم تحلیل داده و اطلاعات اسناد مکتوب و پیشینه‌های پژوهشی است (پرشینگ^{۳۶}، ۲۰۰۲). یکی از کاربردهای مکرر تحلیل محتوا، تحلیل محتوای مقاله‌ها مجله یک رشته علمی از منظر بررسی تغییرات و گرایش‌های موضوعی آن است (لوی^{۳۷}، ۱۹۷۹). در روش تحلیل محتوا مراحل تعیین شده است که بعد از طرح هدف، سؤال تحقیق، واحد تحقیق انتخاب می‌شود و سپس مقوله‌ها و زیر مقوله‌ها تعیین می‌گردد، آنگاه، در ادامه ضمن تعیین جامعه آماری، داده‌ها کدگذاری می‌شود و در انتها داده‌های کدگذاری و جمع‌آوری و در رایانه ذخیره شده و با نرم‌افزار تحلیل می‌گردد (شعبانی، ۱۳۹۲).

روش گردآوری داده‌ها

جامعه آماری پژوهش، تمام مقاله‌های منتشر شده از شماره ۵ تا ۵۵ فصلنامه نوآوری‌های آموزشی در بازه زمانی ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۴ است. انتخاب تعداد جامعه از شماره ۵، اولین شماره‌ای که مجوز علمی-پژوهشی نشریه دریافت شده است تا شماره ۵۵ انتخاب آخرین شماره منتشر شده در زمان انجام این مطالعه بود. در پژوهش حاضر، مقاله، واحد تحلیل و «موضوع» مقاله‌ها واحد ثبت در نظر گرفته شده است. «موضوع» یا «مضمون» یکی از اشکال مهم واحد ثبت در تحلیل محتواست. تحلیل محتوای موضوعی، شناسایی موضوع‌ها و میزان فراوانی آن‌ها در یک متن است (سیدین و باب‌الحوائجی، ۱۳۸۸). به منظور طبقه‌بندی موضوع اصلی مقاله‌ها، از اصطلاح‌نامه اریک^{۳۸} در مدخل نوآوری آموزشی استفاده شد. ذیل این مدخل ۱۷ مقوله اختصاص یافته بر اساس جدول (۱) تعیین گردید. با توجه به محتوا، اصل جامع بودن، دایره شمول و دلالت هر مقوله، زیر مقوله‌ها بر اساس سرعنوان‌های موضوعی فارسی^{۳۹} مطابق با اصطلاح‌نامه اریک انتخاب شد. در ادامه، محتوای هر مقاله در ۳۳ زیرشاخه زمینه‌های موضوعی طبقه‌بندی شد. به هر مقاله با تأکید و یا قصد درک شده از مقاله فقط یک اصطلاح وزیر موضوع اختصاص یافت و زیرشاخه‌های مربوطه کدگذاری گردید. داده‌ها پس از کدگذاری در یک فایل متشکل از کاربرگه صفحات گسترده اکسل^{۴۰} ۲۰۱۰ ذخیره و

سپس داده‌های جمع‌آوری شده، به صورت موضوعی گروه‌بندی و با استفاده از آمار توصیفی (توزیع فراوانی، درصد فراوانی) پاسخ سؤالات و نتایج در جداول ارائه و تحلیل داده‌ها با ابزار اکسل ۲۰۱۰ انجام گرفت.

جدول ۱. مقوله‌های موضوعی مدخل نوآوری آموزشی

اصطلاح	مقوله‌ها (اریک)	توصیف‌گرها (سر عنوان موضوعی)
اصطلاح اخص	نوآوری تدریس	روش‌های تدریس / روش‌های آموزش / آموزش انفرادی، جبرانی، گروهی، مکاتبه‌ای / کارگروهی درس گروهی‌های آموزشی / طرح درس / نوآوری‌های آموزشی
اصطلاح اعم	نوآوری	
اصطلاح وابسته	آموزش و پرورش	پداگوژی / تعلیم و تربیت / آموزش و پرورش (کودکان، نوجوانان، خانواده) / آموزش فنی و حرفه‌ای، پیشرو / آموزش مهارت‌های شغلی /
	تغییرات آموزشی	تحولات آموزشی / اصلاحات آموزشی / اصلاح مدارس / تغییر در برنامه درسی / شیوه‌های تدریس
	توسعه آموزشی	توسعه آموزش و پرورش / سیاست‌های آموزش و پرورش / روندهای آموزشی
	محیط آموزشی	روان‌شناسی اجتماعی آموزش و پرورش / جامعه‌شناسی آموزش و پرورش
	بهبود آموزش	بهبود برنامه درسی / مدرسه‌ها - مدیریت و سازمان‌دهی / مدرسه‌ها - بهبود برنامه‌های آموزشی
	تحقیقات آموزشی - پژوهش‌های تربیتی - پژوهش‌های نوآوری آموزشی و پرورش	پژوهش‌های تربیتی / ارزشیابی آموزش و پرورش / طرح‌های پژوهشی / پژوهش‌های نوآوری
	تکنولوژی آموزشی - فناوری آموزشی	تدریس - ابزار و وسایل / آموزش به کمک کامپیوتر / برنامه‌های چندرسانه‌ای / آموزش دیداری شنیداری
	دانشگاه‌های تجربی	
	برنامه درسی تجربی	یادگیری مسئله مداری / یادگیری فعال / یادگیری تجربی / برنامه درسی مسئله مدار
	مدارس تجربی	مدرسه‌های نمونه / روش‌های تجربی در آموزش
	آموزش تجربی	روش‌های تجربی
	آموزش غیر سنتی	
	تحقیق و توسعه	
	تجدید ساختار - نوسازی مدرسه	نوسازی مدرسه
	رابطه نظریه عمل	آموزش و پرورش - هدف‌ها و نقشه‌ها / آموزش و پرورش - فلسفه

یافته‌ها

تحلیل یافته‌های پژوهش

محور موضوعی فصلنامه نوآوری آموزشی «آموزش و پرورش» است. به همین منظور، ابتدا فراوانی مقاله‌های جامعه پژوهش مطابق جدول شماره ۲ اعلام می‌گردد.

جدول ۲. تعداد مقاله‌های منتشر شده به تفکیک سال

فصلنامه	شماره فصلنامه	تعداد مقاله‌ها
۱۳۸۲	۵-۶	۱۳
۱۳۸۳	۷-۱۰	۲۴
۱۳۸۴	۱۱-۱۴	۲۲
۱۳۸۵	۱۵-۱۸	۲۶
۱۳۸۶	۱۹-۲۳	۴۵
۱۳۸۷	۲۴-۲۸	۴۳
۱۳۸۸	۲۹-۳۲	۲۸
۱۳۸۹	۳۳-۳۶	۲۸
۱۳۹۰	۳۷-۴۰	۲۸
۱۳۹۱	۴۱-۴۴	۳۰
۱۳۹۲	۴۵-۴۸	۲۸
۱۳۹۳	۴۹-۵۲	۲۹
۱۳۹۴	۵۳-۵۵	۲۱
جمع	۵۰	۳۶۵

در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، در ۵۰ شماره فصلنامه، در مجموع ۳۶۵ مقاله منتشر شده است. همچنین تعداد ۷ شماره از فصلنامه به صورت ویژه‌نامه موضوعی منتشر شده است که عبارت است از شماره ۱۵، ویژه‌نامه نوآوری آموزشی چالش‌ها و راه‌حل‌ها، شماره ۱۷، ویژه‌نامه نوآوری در تربیت شهروندی و حقوق شهروندی، شماره ۱۸، ویژه‌نامه نوآوری در سنجش و ارزشیابی آموزشی، شماره ۲۰، در فلسفه تعلیم و تربیت، شماره ۲۱، ویژه‌نامه نوآوری در روش‌شناسی پژوهش، (شماره ۲۲ و ۲۴) ویژه‌نامه انگلیسی که ترجمه‌ای از برخی مقاله‌ها منتشر شده در شماره‌های پیشین است.

● پاسخ سؤال اول: گرایش‌های موضوعی مقاله‌ها منتشر شده در فصلنامه

اطلاعات جامعه آماری پژوهش حاضر به لحاظ توزیع فراوانی موضوع مقاله‌ها در گروه‌های موضوعی اصلی و زیرشاخه‌ها در جدول‌های ۳ تا ۹ ارائه شده است.

جدول ۳. گرایش موضوعی مقوله نوآوری تدریس

درصد	جمع	فراوانی (عنوان مقاله)	زیرگروه‌های موضوعی	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اریک)
۱/۹۱	۷	۲	الگوها	روش‌های تدریس	نوآوری تدریس
		۵	روش‌ها		
۲/۴۶	۹	۱	فلسفه	نوآوری آموزشی	
		۳	آموزش و پرورش		
		۱	سازمان‌ها		
		۱	الگوها		
		۱	نظریه‌ها		
		۱	آموزش عمومی - ایران		
		۱	موانع		
۱/۶۴	۶	۱	تعلیم و تربیت	تفکر انتقادی	
		۴	دانش آموزان		
		۱	سبک‌های تفکر		
۰/۲۷	۱	۱	برنامه درسی	تفکر و پژوهش	
۱/۳۶	۵	۱	پیشرفت تحصیلی	خلاقیت	
		۲	فضاهای آموزشی - طراحی		
		۲	تفکر خلاق		
۷/۶۷	۲۸				جمع

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۳ مقوله نوآوری تدریس دارای ۵ موضوع ثبت شده با ۲۸ مقاله (۷/۶۷ درصد) تألیف شده است که بیشترین فراوانی به زیرشاخه نوآوری آموزشی با ۹ مقاله (۲/۴۶ درصد) و کمترین فراوانی زیر موضوع برنامه درسی تفکر و پژوهش با یک مقاله (۲/۲۷ درصد) است.

جدول ۴. گرایش موضوعی مقوله آموزش و پرورش

مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اریک)	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	زیرگروه‌های موضوعی	فراوانی (عنوان مقاله)	جمع	درصد	
آموزش و پرورش	تعلیم و تربیت	فلسفه	۱۴	۲۱	۵/۷۵	
		آموزش فلسفه به کودکان	۴			
		آموزش و پرورش ایران	۱			
		جهانی شدن	۲			
	تعلیم و تربیت اسلامی	دانش آموزان	۳	۱۶	۴/۳۸	
		(تعلیمات دینی)	۳			
		تربیت دینی	۷			
		آموزش قرآن	۲			
		آموزش مفاهیم دینی	۱			
	آموزش و پرورش (کودکان، نوجوانان، خانواده) / دانش آموزان	آموزش و پرورش (کودکان، نوجوانان، خانواده) / دانش آموزان	جنبه‌های روان‌شناختی	۲۱	۳۸	۱۰/۴۱
			سبک‌های تفکر	۳		
			نیازسنجی	۲		
			ارزشیابی تحصیلی	۴		
کیفیت آموزشی			۳			
کتاب‌های درسی			۱			
نظام ارزشی			۴			

جدول ۴. (ادامه) گرایش موضوعی مقوله آموزش و پرورش

مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اریک)	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	زیرگروه‌های موضوعی	فراوانی (عنوان مقاله)	جمع	درصد	
آموزش و پرورش	آموزش فنی و حرفه‌ای	آموزش فنی و حرفه‌ای - ایران	۷	۱۳	۳/۵۶	
		ارزشیابی	۳			
		برنامه‌درسی حرفه‌وفن	۱			
		آموزش‌شکده‌ها- کارایی	۲			
	آموزش استثنایی	آموزش کودکان با نیازهای ویژه	۱	۱	۲	۰/۵۵
		مهارت‌های اجتماعی	۱			
	آموزش پیش‌دبستان	فضاهای آموزشی- طراحی	۱	۱	۲	۰/۵۵
		مهارت‌های شفاهی	۱			
	آموزش سوانح طبیعی	آموزش سوانح طبیعی		۱	۱	۰/۲۷
	تربیت‌معلم	برنامه‌درسی	۱	۲	۳	۰/۸۲
		صلاحیت‌های دانشجویان	۲			
	روان‌شناسی	هوش	۲	۱	۴	۱/۰۹
هوش هیجانی		۱				
روان‌سنجی		۱				
آموزش مهارت‌های شغلی (معلمان)	مهارت‌های حرفه‌ای	۱۲	۱۲	۱۶	۴/۳۸	
	عملکرد و اثربخشی	۴				
جمع				۱۱۶	۳۱/۷۸	

همان‌گونه که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود مقوله آموزش و پرورش دارای ۱۰ موضوع ثبت‌شده با ۱۱۶ مقاله (۳۱/۷۸ درصد) است که زیرشاخه دانش‌آموزان با ۳۸ مقاله (۱۰/۴۱ درصد)، تعلیم و تربیت با ۲۱ مقاله (۵/۷۵ درصد)، تعلیم و تربیت اسلامی و آموزش مهارت‌های شغلی (معلمان) با ۱۶ مقاله (۴/۳۸ درصد)، آموزش فنی و حرفه‌ای با ۱۳ مقاله (۳/۵۶ درصد) بیشترین مقاله‌ها منتشر شده در این حوزه است؛ موضوع آموزش سوانح طبیعی با یک مقاله (۰,۲۷ درصد) کمترین فراوانی است.

جدول ۵. گرایش موضوعی مقوله تغییرات، توسعه و محیط آموزشی

مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اریک)	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	زیرگروه‌های موضوعی	فراوانی (عنوان مقاله)	جمع	درصد
تغییرات آموزشی	اصلاح مدارس	اصلاح مدارس	۸	۸	۲/۱۹
توسعه آموزشی	سیاست‌های آموزش و پرورش	سیاست‌های آموزش و پرورش	۷	۷	۱/۹۱
محیط آموزشی	روان‌شناسی آموزش و پرورش جامعه‌شناسی آموزش و پرورش	جهانی‌شدن	۷	۲۶	۷/۱۲
		سلامت روانی	۲		
		مهارت‌های زندگی	۴		
		مهارت‌های شهروندی	۹		
		مهارت‌های اجتماعی	۲		
		کتاب‌های درسی	۱		
		فلسفه	۱		
جمع				۴۱	۱۱/۲۳

با توجه به اطلاعات جدول ۵ مشاهده می‌شود که مقوله تغییرات آموزشی با ۸ مقاله (۲/۱۹ درصد)، توسعه آموزشی با ۷ مقاله (۱/۹۱ درصد) و محیط آموزشی با ۲۶ مقاله (۷/۱۲ درصد) جمعاً ۴۱ مقاله (۱۱/۲۳ درصد) را به خود اختصاص داده‌اند که بیشترین فراوانی به زیرگروه موضوعی مهارت‌های شهروندی با ۹ مقاله است.

جدول ۶. گرایش موضوعی مقوله بهبود آموزش

درصد	جمع	فراوانی (عنوان مقاله)	زیرگروه‌های موضوعی	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اربک)
۳/۰۱	۱۱	۶	برنامه درسی	برنامه‌ریزی درسی	بهبود آموزش
		۱	فلسفه		
		۴	برنامه‌ریزی درسی		
۹/۳۱	۳۴	۲۲	روش‌های آموزش	آموزش ریاضیات	
		۳	نظریه‌ها و سبک‌های یادگیری		
		۲	برنامه درسی		
		۱	ارزشیابی		
		۵	دانش‌آموزان - عملکرد		
		۱	مدل آموزش		
۲/۷۳	۱۰	۱	روش آموزش	آموزش علوم	
		۱	فعالیت‌های آزمایشگاهی		
		۲	نجوم		
		۲	فیزیک		
		۳	شیمی		
		۱	علوم تجربی (ابتدایی)		
۰/۵۵	۲	۱	برنامه درسی	آموزش هنر	
		۱	تربیت هنری		
۰/۵۵	۲	۱	آموزش سلامت	آموزش سلامت	
		۱	مربیان بهداشت		
۰/۲۷	۱	۱	اقتصاد (برنامه درسی)	آموزش اقتصاد	
۱/۳۶	۵	۴	دانش‌آموزان	تربیت بدنی	
		۱	فضاهای ورزشی		

جدول ۶. (ادامه) گرایش موضوعی مقوله بهبود آموزش

مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اریک)	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	زیرگروه‌های موضوعی	فراوانی (عنوان مقاله)	جمع	درصد
بهبود آموزش	زبان‌آموزی	آموزش زبان فارسی	۷	۳۳	۹/۰۴
		آموزش زبان انگلیسی	۵		
		آموزش زبان عربی	۴		
		مهارت‌های زبانی	۷		
		مهارت‌های خواندن	۴		
		مهارت‌های نوشتاری	۲		
		ارتباط کلامی	۱		
		فرآیند زبان‌آموزی	۱		
		کتاب درسی زبان فرانسه (مؤلفه هویت ملی)	۱		
		آموزش زبان‌های خارجی	۱		
مدرسه‌ها- مدیریت و سازمان‌دهی		مدیریت آموزشی	۷	۱۲	۳/۲۸
		مدیران- اثربخشی	۵		
معلمان	بهبود برنامه‌های آموزشی	بهداشت روانی	۱۱	۱۶	۴/۳۸
		نوآوری آموزشی	۳		
		روابط با دانش‌آموزان	۲		
مطالعه		کارآفرینی (جو مدرسه)	۱	۲	۰/۲۷
		انگیزش	۱		
		مهارت‌ها	۱	۲	۰/۵۵
جمع				۱۲۹	۳۵/۳۴

بر اساس اطلاعات جدول ۶ مقوله بهبود آموزش با ۱۲۹ مقاله دارای ۱۲ زیرشاخه موضوعی است که زیرشاخه آموزش ریاضیات با ۳۴ مقاله (۹/۳۱ درصد) و بعد از آن زبان‌آموزی با ۳۳ مقاله (۹/۰۴ درصد) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. کارآفرینی و آموزش اقتصاد با یک مقاله (۰/۲۷ درصد) کمترین فراوانی را دارند.

جدول ۷. گرایش موضوعی مقوله تحقیقات آموزشی - پژوهش در آموزش و پرورش

مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اریک)	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	زیرگروه‌های موضوعی	فراوانی (عنوان مقاله)	جمع	درصد
تحقیقات آموزشی - پژوهش در آموزش و پرورش	ارزشیابی آموزش و پرورش	توصیفی و تحصیلی	۲	۳	۰/۸۳
		خبرگی و نقادی	۱		
	طرح‌های پژوهشی / پژوهش‌های نوآوری / پژوهش‌های تربیتی	کاربست و تحلیل پژوهش	۵	۱۵	۴/۱۰
		روش‌شناسی	۹		
		روش تحقیق	۱		
	جمع				۱۸

با توجه به اطلاعات جدول ۷ - مشاهده می‌شود که مقوله تحقیقات آموزشی - پژوهش در آموزش و پرورش با ۱۸ مقاله (۴/۹۳ درصد) و زیرشاخه طرح‌های پژوهشی با ۱۵ مقاله (۴/۱۰ درصد) دارای بیشترین فراوانی موضوعی است.

جدول ۸. گرایش موضوعی مقوله تکنولوژی آموزشی

مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اریک)	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	زیرگروه‌های موضوعی	فراوانی (عنوان مقاله)	جمع	درصد
تکنولوژی آموزشی - فناوری آموزشی	تدریس - ابزار و وسایل / آموزش به کمک کامپیوتر / برنامه‌های چندرسانه‌ای	روش‌های یادگیری	۲	۱۶	۴/۳۸
		فلسفه	۱		
		برنامه‌درسی	۴		
		آموزش از راه دور	۲		
		دانش‌آموزان	۲		
		مدارس هوشمند	۳		
شبکه رشد	۲				
جمع				۱۶	۴/۳۸

همان‌طور که در جدول شماره ۸ مشاهده می‌شود در بین ۱۶ مقوله (۴/۳۸ درصد) تکنولوژی آموزشی، زیرگروه برنامه‌درسی با ۴ مقاله دارای بیشترین فراوانی است.

جدول ۹. گرایش موضوعی مقوله برنامه درسی تجربی و مدارس تجربی

مقوله‌ها (اصطلاح‌نامه اریک)	زیرشاخه‌ها (سر عنوان‌های موضوعی)	زیرگروه‌های موضوعی	فراوانی (عنوان مقاله)	جمع	درصد
برنامه درسی تجربی	یادگیری / یادگیری مسئله مدار / یادگیری فعال / یادگیری تجربی / برنامه درسی مسئله مدار	مدل‌ها و سبک‌ها	۱۳	۱۵	۴/۱۰
		راهبردها	۲		
مدارس تجربی	روش‌های تجربی در آموزش	کلاس‌های موضوعی	۱	۲	۰/۵۵
		مدارس غیردولتی - مدل معنایی	۱		
جمع				۱۷	۴/۶۵

با توجه به اطلاعات جدول شماره ۹ مقوله برنامه درسی تجربی و مدارس تجربی، دارای ۱۷ مقاله (۴/۶۵ درصد) و زیرشاخه یادگیری با ۱۵ مقاله (۴/۱۰ درصد) دارای بیشترین فراوانی است.

● پاسخ سؤال دوم: میزان توجه به موضوع‌های اعلام‌شده در فصلنامه

جدول ۱۰. موضوع‌های اعلام‌شده در فصلنامه

ردیف	موضوع‌های اعلام‌شده در مجله	فراوانی (مقاله)	درصد
۱	فلسفه، اهداف، مبانی، اصول، محتوا، برنامه‌ها و روش‌های آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	۱۹	۵/۲۰
۲	مبانی نظری و اصول علمی و یافته‌های دانش روان‌شناسی تربیتی به‌منظور تهیه و تدوین محتوای آموزشی، روش‌های تدریس و تربیت و ارزشیابی از طرح‌ها، برنامه‌ها، روش‌ها و آموخته‌های دانش‌آموزان؛	۱۱۸	۳۲/۳۲
۳	مطالعات تطبیقی به‌منظور دستیابی به تجربیات سایر کشورها در نوآوری‌های آموزشی، تربیتی و پژوهشی؛	۱۰	۲/۷۳
۴	برنامه‌ریزی آموزشی، درسی و تربیتی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی؛	۴۰	۱۰/۹۵

جدول ۱۰. (ادامه) موضوع‌های اعلام‌شده در فصلنامه

ردیف	موضوع‌های اعلام‌شده در مجله	فراوانی (مقاله)	درصد
۵	نظریه‌ها و رویکردهای نو در طراحی برنامه‌های درسی؛	۷۸	۲۱/۳۶
۶	راه‌های ارتقای کیفیت نظام آموزش و پرورش؛	۲۸	۷/۶۸
۷	جهانی‌سازی و آثار آن در آموزش و پرورش؛	۴	۱/۰۹
۸	مدیریت و برنامه‌ریزی کلاس درس و مدرسه؛	۲۶	۷/۱۲
۹	آینده‌پژوهی در آموزش و پرورش؛	-	۰
۱۰	کاربست یافته‌های پژوهشی؛	۴	۱/۰۹
۱۱	فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در آموزش و پرورش؛	۲۰	۵/۴۷
۱۲	خلاقیت در آموزش و پرورش؛	۹	۲/۴۶
۱۳	ارزشیابی و اعتبارسنجی فعالیت‌های آموزشی با تأکید بر برنامه‌های درسی؛	۲	۰/۵۴
۱۴	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با تأکید بر سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی	۷	۱/۹۱
جمع کل		۳۶۵	۱۰۰

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۱۰ موضوع دوم با عنوان مبانی نظری و اصول علمی و یافته‌های دانش روان‌شناسی تربیتی به‌منظور تهیه و تدوین محتوای آموزشی، روش‌های تدریس و تربیت و ارزشیابی از طرح‌ها، برنامه‌ها، روش‌ها و آموخته‌های دانش‌آموزان؛ با ۳۲/۳۲ درصد و موضوع پنجم با عنوان نظریه‌ها و رویکردهای نو در طراحی برنامه‌های درسی؛ با ۲۱/۳۶ درصد موضوع چهارم با عنوان برنامه‌ریزی آموزشی، درسی و تربیتی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی؛ با ۱۰/۹۵ درصد به ترتیب دارای بیشترین درصد فراوانی هستند. موضوع ۱۳ با عنوان ارزشیابی و اعتبارسنجی فعالیت‌های آموزشی با تأکید بر برنامه‌های درسی دارای با ۰/۵۴ درصد دارای کمترین فراوانی است و به موضوع نهم با عنوان آینده‌پژوهی در آموزش و پرورش پرداخته نشده است.

● پاسخ سؤال سوم: رشته تحصیلی نویسندگان مقاله‌ها

تعداد ۷۷۸ نفر در تهیه مقاله‌ها مشارکت داشته‌اند که از این تعداد ۲۴۰ نفر (۳۰/۸۵ درصد) زن و تعداد ۵۳۸ نفر (۶۹/۱۵ درصد) مرد هستند

جدول ۱۱. رشته تحصیلی نویسندگان

رتبه	رشته تحصیلی	فراوانی	درصد
۱	روان‌شناسی تربیتی	۳۲	۱۳/۵۰
۲	مدیریت آموزشی	۲۹	۱۲/۲۴
۳	برنامه‌ریزی درسی	۲۵	۱۰/۵۵
۴	آموزش ریاضی	۱۲	۵/۰۷
	تحقیقات آموزشی	۱۲	۵/۰۷
	روان‌شناسی	۱۲	۵/۰۷
	فلسفه تعلیم و تربیت	۱۲	۵/۰۷
۵	برنامه‌ریزی آموزشی	۱۰	۴/۲۲
۶	روان‌شناس بالینی	۸	۳/۳۸
۷	تکنولوژی آموزشی	۵	۲/۱۱
۸	روان‌سنجی	۴	۱/۶۹
	زبان‌شناسی	۴	۱/۶۹
	زبان و ادبیات عربی	۴	۱/۶۹
	سنجش و اندازه‌گیری	۴	۱/۶۹
	مدیریت دولتی	۴	۱/۶۹
۹	تربیت بدنی	۳	۱/۲۷
	جامعه‌شناسی	۳	۱/۲۷
	مدیریت بازرگانی	۳	۱/۲۷
	مشاوره	۳	۱/۲۷
	معماری	۳	۱/۲۷

تحلیل جریان علمی حوزه‌های موضوعی مقاله‌های فصلنامه نوآوری‌های آموزشی در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۲ (شماره‌های: ۵۵-۵)

رتبه	رشته تحصیلی	فراوانی	درصد
۱۰	ارتباطات اجتماعی	۲	۰/۸۵
	آموزش زبان فارسی	۲	۰/۸۵
	آموزش شیمی	۲	۰/۸۵
	تعلیم و تربیت	۲	۰/۸۵
	روان‌شناسی سلامت	۲	۰/۸۵
	ریاضی	۲	۰/۸۵
	سنجش آموزش	۲	۰/۸۵
	مهندسی معماری	۲	۰/۸۵
۱۱	الهیات و معارف اسلامی	۱	۰/۴۲
۱۲	آموزش بزرگسالان	۱	۰/۴۲
۱۳	آموزش زبان انگلیسی	۱	۰/۴۲
۱۴	آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان	۱	۰/۴۲
۱۵	آموزش و پرورش تطبیقی	۱	۰/۴۲
۱۶	تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت	۱	۰/۴۲
۱۷	تاریخ و فلسفه	۱	۰/۴۲
۱۸	توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی	۱	۰/۴۲
۱۹	روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی	۱	۰/۴۲
۲۰	زبان انگلیسی	۱	۰/۴۲
۲۱	زبان فرانسه	۱	۰/۴۲
۲۲	زبان و ادبیات فارسی	۱	۰/۴۲
۲۳	زیست‌شناسی	۱	۰/۴۲
۲۴	علوم اقتصادی	۱	۰/۴۲
۲۵	علوم تربیتی	۱	۰/۴۲
۲۶	علوم قرآن و حدیث	۱	۰/۴۲

تحلیل جریان علمی حوزه‌های موضوعی مقاله‌های فصلنامه نوآوری‌های آموزشی در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۲ (شماره‌های: ۵-۵۵)

رتبه	رشته تحصیلی	فراوانی	درصد
۲۷	علوم و ارتباطات	۱	۰/۴۲
۲۸	فقه تربیتی	۱	۰/۴۲
۲۹	فلسفه	۱	۰/۴۲
۳۰	مدیریت سوانح طبیعی	۱	۰/۴۲
۳۱	مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی	۱	۰/۴۲
۳۲	مدیریت سیستم‌ها	۱	۰/۴۲
۳۳	مدیریت فناوری اطلاعات	۱	۰/۴۲
۳۴	مشاوره و روان‌شناسی	۱	۰/۴۲
۳۵	مطالعات زنان	۱	۰/۴۲
۳۶	روان‌شناسی سلامت	۱	۰/۴۲
۳۷	روان‌شناسی عمومی	۱	۰/۴۲
۳۸	آموزش ابتدایی	۱	۰/۴۲
۳۹	آموزش فیزیک	۱	۰/۴۲
جمع		۲۳۷	۱۰۰

با توجه به اطلاعات جدول شماره ۱۱ از بین ۷۷۸ نویسنده تنها ۲۳۷ نفر عنوان رشته تحصیلی خود را اعلام کرده‌اند که رشته روان‌شناسی تربیتی با ۱۳/۵ درصد در جایگاه اول قرار دارد و بعد از آن مدیریت آموزشی با ۱۲/۲۴ درصد رتبه دوم و برنامه‌ریزی درسی با ۱۰/۵۵ درصد در رتبه سوم قرار گرفته است. ۵۴۱ نفر رشته تحصیلی خود را اعلام نکرده‌اند.

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

نتایج نشان می‌دهد که در ۵۰ شماره فصلنامه ۳۶۵ مقاله تألیف و تعداد هفت شماره به صورت ویژه‌نامه موضوعی منتشر شده است. گرایش‌های موضوعی مقاله‌های منتشر شده فصلنامه در ۱۴ مقوله تعیین شده است. مقوله نوآوری تدریس دارای ۵ موضوع ثبت شده با جمع ۲۸ مقاله تألیف شده است که بیشترین فراوانی مربوط به زیرشاخه نوآوری آموزشی با ۹ مقاله و کمترین زیرموضوع برنامه درسی تفکر و پژوهش با یک مقاله است. مقوله آموزش و پرورش دارای ۱۰ موضوع ثبت شده با جمع ۱۱۶ مقاله است، زیرشاخه دانش‌آموزان با ۳۸ مقاله

و موضوع آموزش سوانح طبیعی با یک مقاله به ترتیب، دارای بیشترین و کمترین مقاله‌ها منتشر شده در این حوزه هستند. مقوله تغییرات آموزشی با ۸ مقاله، توسعه آموزشی با ۷ مقاله و محیط آموزشی با ۲۶ مقاله جمعاً ۴۱ مقاله را به خود اختصاص داده‌اند. مقوله بهبود آموزش با ۱۲۹ مقاله دارای ۱۲ زیرشاخه موضوعی است که زیرشاخه آموزش ریاضیات با ۳۴ مقاله و بعد از آن زبان آموزی با ۳۳ مقاله بیشترین فراوانی و زیرشاخه‌های کارآفرینی و آموزش اقتصاد با یک مقاله کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. مقوله تحقیقات آموزشی - پژوهش در آموزش و پرورش با ۱۸ مقاله و دو موضوع ثبت شده که بیشترین فراوانی در زیرشاخه طرح‌های پژوهشی با ۱۵ مقاله است. مقوله تکنولوژی آموزشی، یک موضوع ثبت شده با ۱۶ مقاله است. مقوله برنامه درسی تجربی و مدارس تجربی دو موضوع ثبت شده با ۱۷ مقاله، زیرشاخه یادگیری با ۱۵ مقاله دارای بیشترین فراوانی است. به این ترتیب گرایش‌های موضوعی مقاله‌ها منتشر شده در فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، مقوله بهبود آموزش با ۱۲۹ مقاله (۳۵/۳۴ درصد) بیشترین فراوانی موضوعی مقاله‌ها را به خود اختصاص داده است. از بین ۳۳ زمینه موضوعی زیرشاخه موضوعی دانش‌آموزان با ۳۸ مقاله (۱۰/۴۱ درصد)، زبان آموزی با ۳۳ مقاله (۹/۰۴ درصد) و آموزش ریاضیات با ۳۴ مقاله (۹/۳۱ درصد) بیشترین تعداد فراوانی و زیرشاخه‌های کارآفرینی، آموزش اقتصاد، برنامه درسی تفکر و پژوهش و آموزش سوانح طبیعی با یک مقاله (۰/۲۷ درصد) کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

تعداد موضوع‌های اعلام شده در فصلنامه از شماره ۴۶ تغییر یافته و از ۱۸ به ۱۴ موضوع تقلیل پیدا کرد؛ به این ترتیب که بعضی موضوع‌های درهم ادغام و به صورت یک موضوع واحد ارائه گردید. در موضوع شماره ۱ (با عنوان اهداف و فلسفه و ...) بر سند تحول بنیادین و در موضوع شماره ۴ (برنامه‌ریزی آموزشی و درسی و تربیتی)، بر سند برنامه درسی ملی تأکید شده است. همچنین برخی موضوع‌های مانند موضوع ۱۳ (ارزشیابی و اعتبارسنجی فعالیت‌های آموزشی با تأکید بر برنامه‌های درسی) و موضوع ۱۴ (آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با تأکید بر سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی) به فهرست موضوع‌های اعلام شده اضافه شده‌اند که نشان‌دهنده توجه دست‌اندرکاران فصلنامه به نیازهای روز جامعه پژوهشی است. بنابراین نتایج حاکی از این است که از ۱۴ موضوع اعلام شده، موضوع دوم (مبانی نظری و اصول علمی و یافته‌های دانش روان‌شناسی تربیتی به منظور تهیه و تدوین محتوای آموزشی، روش‌های تدریس و تربیت و ارزشیابی از طرح‌ها، برنامه‌ها، روش‌ها و آموخته‌های دانش‌آموزان)؛ با ۳۲/۳۲ درصد و موضوع پنجم (نظریه‌ها و رویکردهای نو در طراحی برنامه‌های درسی) با ۲۱/۳۶ درصد و موضوع چهارم (برنامه‌ریزی آموزشی، درسی و تربیتی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی) با ۱۰/۹۵ درصد به ترتیب دارای بیشترین درصد فراوانی هستند و به موضوع نهم با عنوان آینده پژوهی در آموزش و پرورش پرداخته نشده است.

با توجه به رونمایی سند تحول بنیادین در نیمه دوم سال ۹۰، از ۱۱۵ مقاله چاپ شده، تعداد ۷۰ مقاله بر اساس موضوع‌های جدید فصلنامه (از شماره ۴۶ تا شماره ۵۵) منتشر شده است، بنابراین با توجه به تأکیدات فراوان بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در تدوین کلیه برنامه‌های آموزش و پرورش، لزوم توجه به این مسئله در گزینش و چاپ مقاله‌ها فصلنامه ضروری به نظر می‌رسد.

از بین ۷۷۸ نویسنده تنها ۲۳۷ نفر (۳۰/۴۶ درصد) رشته تحصیلی خود را اعلام کرده‌اند و بقیه، یعنی ۵۴۱ نفر (۶۹/۵۳ درصد) به این کار اقدام نکرده‌اند. رشته روان‌شناسی تربیتی با ۱۳/۵۰ درصد در جایگاه اول قرار دارد و بعد از آن مدیریت آموزشی و با ۱۲/۲۴ درصد رتبه دوم و برنامه‌ریزی درسی با ۱۰/۵۵ درصد در رتبه سوم قرار گرفته است.

نتایج این تحلیل نشان داد. بررسی موضوع‌های مطرح شده در مقاله‌های این نشریه علاوه بر اینکه تصویری عینی از شرایط موجود و وضعیت انعکاس تحقیقات در این نشریه را نشان می‌دهد می‌تواند نشان‌دهنده گرایش موضوعی و کمبودهای احتمالی موجود در این حوزه باشد. جریان علمی در این فصلنامه بر اساس گرایش‌های موضوعی رشته علوم تربیتی و حوزه نوآوری آموزشی است روند پرداختن به موضوع بهبود آموزش در صدر مقاله‌های منتشره در این فصلنامه بوده، اما در کنار آن تنوع انتخاب مقاله‌ها وجود دارد و بیشترین تمرکز بر دو موضوع ریاضیات و زبان‌آموزی است و سایر موضوع‌های با توجه به ساحت‌های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه کمتری شده است.

نتایج و یافته‌های تحقیق حاکی از تلاش فصلنامه در جهت دستیابی به اهداف موضوعی می‌باشد و تقریباً ۱۴ موضوع اعلام شده را پوشش می‌دهد اما در برخی موضوع‌ها پراکندگی وجود دارد که این نتیجه با گزارش، دهنوت (۱۹۸۶) تطابق دارد. همچنین گروه دبیران نشریه به «بند ۱-۳-ج آیین‌نامه تعیین اعتبار نشریات علمی کشور» پایبند بوده‌اند. با عنایت به اینکه ۶۹/۵۳ درصد نویسندگانی که در تدوین مقاله‌ها مشارکت داشته‌اند رشته تحصیلی خود را اعلام نکرده‌اند اما مدرک تحصیلی اعلام شده نویسندگان تعامل بین رشته‌ای را نشان می‌دهد.

■ پیشنهادهای کاربردی ■

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود

انتشار ویژه‌نامه‌هایی با محوریت موضوع‌های اعلام شده در فصلنامه؛

ایجاد یکدستی در تدوین و انتشار مقاله‌ها با توجه به تمامی محورهای موضوعی اعلام شده در فصلنامه؛

توجه به اولویت‌های پژوهشی و نیازهای آموزش و پرورش در هر سال، جهت چاپ و انتشار مقاله‌ها؛

منابع

- سیدین، سیدمهر داد و باب الحوائجی، فهیمه. (۱۳۸۸). تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای تهران شمال، علوم و تحقیقات تهران، علوم و تحقیقات اهواز و همدان در سال‌های ۱۳۷۲-۱۳۸۶. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه)، ۱۵ (۵۶)، ۹۵-۱۲۱.
- شعبانی، حسین. (۱۳۹۲). تحلیل محتوا به‌عنوان یک روش تحقیق: با رویکرد تحلیل برنامه درسی مدارس. قم: بنی الزهرا.
- مریدی، هادی. (۱۳۹۱). تحلیل محتوای ده‌ساله مجلات علوم تربیتی از جهت بررسی میزان هماهنگی با نیازهای آموزش و پرورش و شناسایی علل فاصله احتمالی این دو (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- محمدجانی اسرمی، عاطفه. (۱۳۹۲). بررسی میزان توجه به قلمروهای موضوعی مختلف و شناسایی موضوع‌های مغفول در تولیدات علمی حوزه برنامه درسی در ایران (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- معاونت پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. (۱۳۹۰). آئین‌نامه تعیین اعتبار نشریات علمی کشور مصوب ۹۰/۱/۸. تهران: دبیرخانه کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور.
- Blake, G. & Bly, R. W. (1993). *The elements of technical writing*. London, United Kingdom: Macmillan.
- Bozkaya, M., Aydin, I. E. & Kumtepe, E. G. (2012). Research trends and issues in educational technology: A content analysis of TOJET (2008-2011). *TOJET. The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 11(2), 264-277.
- Cole, J. R. & Cole, S. (1973). *Social stratification in science*. Chicago, IL: Univ. of Chicago Press.
- d'Hainaut, L. (1986). *Interdisciplinarity in general education. Paper presented at International Symposium on Interdisciplinarity in General Education*. Paris: UNESCO.
- Educational innovation. (2016, 27 September). In *Online ERIC Thesaurus*. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?qt=educational+innovation&ti=Educational+Innovation>.
- Fröhlich, G. (1996). The (Surplus) Value of Scientific Communication. *Review of Information Science*, 1(2), 84-95.
- Hamranová, A. (2015). Content Analysis of Selected Slovak Educational Journals Focusing on the Issue of Teacher's Mental Health. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 2538-2542.
- Harande, Y. I. & Ladan, B. F. (2013). Scholarly communication trends through the literature of Mathematics education. *International Journal of Humanities and Social Science* 16(3), 136-143
- Jordaan, Y., Wiese, M., Amade, K., De Clercq, E. (2013). Content analysis of published articles in the South African Journal of Economic and Management Sciences. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 16(4), 435-451.
- Julien, H., Pecoskie, J. J. & Reed, K. (2011). Trends in information behavior research, 1999-2008: A content analysis. *Library & Information Science Research*, 33(1), 19-24.
- Loy, P. (1979). Content analysis of Journal articles as a technique for historical research. *Journal of the History of Sociology*, 1(2), 93-101.
- McClure, C. R. & Bishop, A. (1989). The Status of Research in Library/Information Science: Guarded Optimism. *College and Research Libraries*, 50(2), 127-43.
- Meadows, A. J. (1998). *Communicating research*. San Diego: Academic Press.
- Pershing, J. L. (2002). Using document analysis in analyzing and evaluating performance. *Performance Improvement*, 41(1), 36-42.
- Pradhan, P & Chandrakar, R. (2011). *Indian LIS literature in international journals with specific reference to SSCIdatabase: A bibliometric study*. Library philosophy and practice (e-journal). Retrieved from <http://unllib.unl.edu/LPP/>
- Rock, M. L., Cheek, A. E., Sullivan, M. E., Jones, J. L., Holden, K. B., & Kang, J. (2016). Looking Back and Moving Ahead a Content Analysis of Two Teacher Education Journals. *Teacher Education and Special Education: The Journal of the Teacher Education Division of the Council for Exceptional Children*, 39(1), 7-27.
- Shaughnessy, T. W. (1989). Scholarly Communication: The Need for an Agenda for Action-A Symposium. *Journal of Academic Librarianship*, 15(2), 68-78.
- Tsay, M. Y. (2015). Knowledge flow out of the domain of information science: a bibliometric and citation analysis study. *Scientometrics*, 102(1), 487-502.
- *The Royal Society: Royal Society journal archive made permanently free to access*. (2011, 26 October). Retrieved from <https://royalsociety.org/news/2011/Royal-Society-journal-archive-made-permanently-free-to-access/>

پی‌نوشت‌ها

1. Deryakulu	10. Utsey	18. Liem, Lau & Nie
2. Entwistle & Tait	11. Jena	19. Elliot, McGregor & Gable
3. Kauffman	12. Liu, Lin, Jtan & Liou	20. Ames & Archer
4. Pintrich	13. Karen, Fran & Daniel	21. Sen, Yilmaz & Yurdugul
5. Campbell	14. Schunk	22. Sungur
6. Jovanovic & Matejevic	15. Fadlilmula, Cakiroglu & Sungur	23. Degroot
7. Green	16. Lynch & Trujillo	24. Smith, Garcia & McKeachie
8. Sengodan & Iksan	17. Onyeizugbo	25. Diseth
9. Braten & Olaussen		26. McCune